

Lasten kesäleiri Viron Lastensuojeluliiton ja Savonia-ammattikorkeakoulun monialaisena oppimisympäristönä

Johanna Komulainen ja Katrina Hyvönen

TIIVISTELMÄ

■ Savonia-ammattikorkeakoulu on tehnyt yhteistyötä Viron Lastensuojeluliiton (Lastekaitse Liit) kanssa vuodesta 1999 alkaen. Joka kesä järjestetään yhteistyössä viikon mittainen lastenleiri Remnikussa, Virossa. Opiskelijaryhmä, joka koostuu sosionomi- ja sairaanhoitajaopiskelijoista, järjestää leirillä ohjattuja aktiviteetteja erilaisista lähtökohdista tuleville lapsille yhdessä paikallisten ohjaajien kanssa.

Yhteisöllisyys on lastenleirin kattava teema. Leirillä opiskelijat oppivat arvostamaan ja ymmärtämään erilaisia kulttuureja ja saavat valmiuksia kohdata erilaisten kulttuurien piirissä olevia ihmisiä. He oppivat työskentelemään monikulttuurisessa ja moniammatillisessa työryhmässä sekä kehittävät taitojaan ja herkkyyttään eri elämäntilanteista tulevien lasten ja heidän ohjaajiensa kanssa tehtävässä työssä. Opiskelijat oppivat myös käyttämään osallistavia ja voimavaraistavia työmenetelmiä sekä rakentamaan ja vahvistamaan yhteisöllisyyttä. He oppivat myös ohjaamistaitoja.

Tässä käytäntökuvauksessa tarkastelemme sitä, millainen oppimiskokemus leiri on opiskelijoille. Oppimisen lähtökohtana leirillä on sosiokonstrukttiivinen teoreettinen viitekehys ja kontekstuaalinen oppimiskäsitys. Kontekstuaalisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen toteutuu parhaiten siinä ympäristössä, jossa opittua tietoa käytetään. Leirillä opitaan *learning by doing* -menetelmällä. Leiri on opiskelijoille monialainen- ja monikulttuurinen oppimisympäristö. Käytäntökuvaus pohjautuu kokemuksiimme sekä keräämiimme opiskelijapalautteisiin.

Asiasanat: lastenleiri, Viron Lastensuojeluliitto, sairaanhoitajaopiskelijat, sosionomiopiskelijat

ABSTRACT

CHILDREN'S SUMMER CAMP AS A MULTI-PROFESSIONAL LEARNING ENVIRONMENT

■ Savonia University of Applied Sciences has collaborated with Estonian Union for Child Welfare (Lastekaitse Liit) from the Year 1999. Every summer a week-long Summer Camp located in Remniku, Estonia is held in co-operation. During the camp a multi-professional student group consisting primarily from social service and nursing students organises camp activities with local camp counselors.

A comprehensive theme for the camp is community, consisting both of campers and students. Students learn to appreciate and understand different cultures and get prepared to meet people from different cultures. Students learn to work in multi-cultural and multi-professional groups. During the camp students learn to develop their skills and sensitivity in working with children and their instructors coming from different life situations. Students learn to use inclusive and empowering work methods and establish community-fortifying skills while learning also counseling skills.

The theoretical starting point for learning processes at the camp is a socioconstructive frame with a contextual learning perception. According to the contextual learning perception, learning happens best in the environment where learned information is used. This means following the principle of *learning by doing*. In other words, the students will gain access to a multi-professional and multicultural learning environment during the camp.

Key words: *Children's camp, Estonian Union for Child Welfare, nursing students, social service students*

Johdanto

Kuville kesäleiri, jolla on parisataa lasta. Kuuluu iloisia ääniä, juoksun askeleita. Kiipeäminen viiden metrin korkeuteen: jännitystä ja adrenaliinia veressä. Lapset nauttivat yhdessä olemisesta leikkien ja pelaten Viron Remnikussa. Illalla rauhoitutaan hetkeksi leirinuotion lämpöön lasten parlamenttiin, jossa suunnitellaan seuraavaa leiripäivää. Näin syntyvät uudet leirimuistot.

Leirillä osa lapsista puhuu äidinkielenään venäjää ja osa viroa. Puolet ohjaajista tulee Virosta ja puolet Savonia-ammattikorkeakoulusta Suomesta, Savon sydäimestä, ja puhuu suomea. Leirin toteuttamiseksi on siis tarvittu rutkasti heittäytymistä sekä luovaa kommunikointia lasten ja lei-

rin virolaisten ohjaajien kanssa. Lasten oma ääni ja osallisuus ovat keskiössä leirin toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Savonia-ammattikorkeakoulun hoitotyön ja sosiaalialan koulutusohjelmat ovat tehneet yhteistyötä Viron Lastensuojeluliiton (Lastekaitse Liit) kanssa vuodesta 1999 alkaen. Savonia-ammattikorkeakoulusta on vuosittain opiskelijoita Viron Lastensuojeluliiton järjestämällä lasten kesäleirillä ohjaamassa paikallisten työntekijöiden kanssa erilaisista lähtökohdista tulevia lapsia. Vuosien saatossa leirillä on ollut mukana sairaanhoitaja-, sosionomi-, fysioterapia- ja kättilöopiskelijoita. Leirille osallistuu vuosittain 100–200 lasta, jotka tulevat pääosin Itä-Virosta ja Tallinnasta.

Opiskelijat suorittavat Viron leiriprojektin aikana oman opintosuunnitelmansa mukaisia opintoja. Oppimistavoitteena on soveltaa ja syventää muun muassa sosiaalipedagogisia ohjaustaitoja sekä dialogisen vuorovaikutuksen valmiuksia aidosti monikulttuurisessa oppimisympäristössä.

Sosiaalipedagoginen työote ohjaa vahvasti leirin suunnittelua ja toteutusta. Sosiaalipedagogisessa työssä yleisenä tavoitteena on tukea lapsen ainutlaatuisista sosiaalista kasvua omassa yhteisössään ja yhteiskunnan jäsenenä. Toisena tehtävänä on lasten kasvatuksellinen kohtaaminen erityisissä tilanteissa, joissa lapsen elämässä on läsnä joitakin riskejä, ongelmia ja mahdollisesti huono-osaisuutta (Nivala & Rynnänen 2019, 57). Sosiaalipedagoginen kasvatusote tarkoittaa leirillä yhteisöllisyyttä ja lasten aidon osallisuuden vahvistamista. Lapset suunnittelevat ja toteuttavat toiminnallisin menetelmin erilaisia projekteja, joissa hyödynnetään myös digitaalisuutta. Lapsille annetaan tilaa toteuttaa luovasti itseään muun muassa ympäröivää luontoa hyödyntäen.

Lastenleirin taustaa

Virossa leiritoiminnalla on pitkät perinteet. Aiemmin lapset kävivät kesäisin pioneerileireillä, joita varten oli erilaisia leirikeskkuksia, kuten Remnikussa sijaitseva kesänviettopaikka Peips-järven rannalla. Savonia-ammattikorkeakoulun ja Viron Lastekaitse Liiton yhteistyönä lastenleiritoimintaa on toteutettu jo 20 vuoden ajan. Savonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat ovat olleet mukana Viron Lastekaitse Liiton järjestämässä leiritoiminnassa alusta alkaen. Leiritoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on tehty yhteistyötä myös Tallinnan pedagogisen yliopiston kanssa. Savonia-ammattikorkeakoulusta toimintaa ovat olleet kehittämässä hoitotyön ja sosiaalialan lehtorit. Ennen lastenleirejä Savonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat olivat mukana yksinhuoltajien perheleireillä.

Leppiman (2010, 235– 237) on kuvannut ja analysoinut väitöskirjassaan lastenleirejä edeltäneiden perheleirien merkitystä sosiaalisen kokemuksen tuottajana, ja hän on kehittänyt leiripohjaisen perhetyön mallin nimeltään *Arkipäivät*. Mallin mukaan leiripohjaisen perhetyön keskeisiä elementtejä ovat yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys. Yhteisöllisessä toiminnassa ovat merkityksellisiä muun muassa onnistumisen elämykset, oppiminen ja erilaiset arkielämästä poikkeavat kokemukset yhdessä muiden leiriläisten kanssa. Onnistumisen elämysten kautta osallistujat saavat voimavaroja elämäänsä ja pystyvät näkemään asioita uudella tavalla. Lastenleirillä ovat mukana samat yhteisöllisyyden, toiminnallisuuden ja elämyksellisyyden elementit kuin niitä edeltäneillä perheleireillä. Leirit tukevat lapsia ja heidän perheitään tuottamalla iloa ja elämyksiä lasten elämään luonnon läheisyydessä.

Syyt hakeutua leirille ovat moninaiset. Taustalla voi olla lapsen tai perheeseen liittyviä haasteita, kuten huoltajan päihdeongelma tai perheen köyhyys. Osalle lapsista leiri toimii ehkäisevän lastensuojelun työmuotona, osalla lapsista on lastensuojelun avohuollon asiakkuus. Leirillä on myös huostaanotettuja lapsia lastensuojelun sijaishuoltoyksiköistä eri puolilta Viroa. Savonian opiskelijat eivät tiedä leiriläisten taustoja. Kaikki lapset kohdataan yksilöinä ja yksilöllisesti.

Leirin suunnittelu aloitetaan vuosittain keväällä yhteistyössä leirin johdon kanssa. Savonian opiskelijat ideoivat unelmien leirin erilaisia toiminnallisia menetelmiä käyttäen. Unelmien leiri suunnitellaan vuosittaisen leiriteeman mukaisesti. Suunnitellut aktiviteetit esitellään leirille osallistuville lapsille ja palkatulle ohjelmavastaavalle, joiden kanssa yhteistyössä päätetään leirillä toteutettava ohjelma. Opiskelijat kantavat vastuun koko leiriprojektin suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Opiskelijaryhmä valitsee eri osa-alueiden vastuuhenkilöt, kuten esimerkiksi viestintäpäällikön, opiskelijaryhmän vastuuhenkilön sekä eri toimintateemojen vastaavat henkilöt (esimerkiksi askarteluvastaavan, liikuntavastaavan ja taidevastaavan).

Yhteisöllisyys, elämyksellisyys ja toiminnallisuus kantavina periaatteina leireillä

Leirin kantavana teemana on yhteisöllisyys, joka on Leppimanin (2010) mukaan leiritoiminnan yksi keskeinen elementti. Yhteisöllisen toiminnan kautta lapset oppivat erilaisia taitoja ja saavat arkielämästä poikkeavia kokemuksia. Yhteisöllisyyden teemassa korostuu myös leirin sosiaalipeda-

goginen viitekehys. Leirillä on salliva ilmapiiri, jossa jokaista rohkaistaan toimimaan omien voimavarojensa puitteissa.

Leirin toinen pääteema on lasten osallisuus, joka on myös tärkeä sosiaalipedagogisen toiminnan lähtökohta. Nivalan ja Ryynäsen (2013, 26) mukaan osallisuus tarkoittaa yhteisön jäsenenä olemista ja toimimista sekä olemisen ja toimimisen synnyttämää kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Leirillä osallisuus näkyy lasten aktiivisena toimimisena leiriyhteisössä ja toiminnan kautta syntyvänä kokemuksena yhteisöön kuulumisesta. Hyvä esimerkki tästä on lasten parlamentti, joka kokoontuu leirillä iltaisin. Sen tarkoituksena on nostaa lasten oma ääni esille. Se on vaikuttamiskanava, jonka avulla lapset voivat antaa palautetta päivästä ja suunnitella tulevaa leiripäivää.

Leirien päätavoite on tuottaa lapsille iloa ja uusia voimaannuttavia elämyksiä, jotka auttavat heitä tulevaisuudessa (Leppiman 2010, 235–237). Leirillä tuetaan iloa, onnistumisen elämyksiä ja yhteisöllisyyden vahvistumista muun muassa seikkailupedagogiikan avulla. Onnistumisen elämysten kautta lapset saavat voimavaroja elämäänsä.

Seikkailupedagogiikka on tavoitteellista toimintaa, jolla voidaan tukea lapsen sosiaalisten taitojen kehitystä, itsetuntoa, yksilöllistä kasvua sekä yhteisöllisyyttä. Pedagogisena mallina se soveltuu lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen edistämiseen antaen positiivisia onnistumisen kokemuksia. Seikkailupedagogiikassa lapset heittäytyvät mukaan toimintaan oppien ja oivaltaen uutta itsestään ja maailmasta. (Karppinen & Latomaa 2015.) Leirillä lapsille annetaan tilaa toteuttaa luovasti itseään ja selvittää erilaisista haasteista ympäröivän luonnon keskellä ja sitä hyödyntäen. Lasten itsetunto ja usko omiin kykyihin vahvistuvat positiivisista onnistumisista ja yhdessä tekemisestä.

Savonian opiskelijat ovat järjestäneet lapsille eri vuosina luovia ja toiminnallisia työpajoja sekä seikkailu- ja elämystoimintaa. Lapset ovat päässeet muun muassa harjoittelemaan tietoista läsnäoloa, toisten huomiointia sekä motorisia taitoja ja itsetuntemusta digitaalisia keinoja hyödyntäen. Työpajoissa on myös paistettu tikkupullia nuotiolla, osallistuttu ongelmanratkaisurataan sekä musisoitu ja tanssittu luovasti.

Toiminta järjestetään pienissä ryhmissä, mikä auttaa kaveri- ja yhteistyötaitojen kehittämisessä. Äidinkielenään viroa ja venäjää puhuvat lapset toimivat samoissa ryhmissä. Kielimuurit murtuvat lasten toimiessa yhdessä. Savonian opiskelijoilla ja leiriläisillä ei välttämättä ole yhteistä kieltä. Lasten kanssa keskustellaan elekielellä, näytetään esimerkkiä ja

käytetään muutamia sanoja englantia. Osa lapsista puhuu englantia, ja he ovat rohkeita käyttämään kielitaitoaan. Yhteinen ymmärrys syntyy dialogisessa vuorovaikutuksessa myös ilman yhteistä kieltä.

Lasten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta vahvistaa iltaohjelma, jonka suunnitteluun ja toteutukseen lapset osallistuvat. Iltaohjelma koostuu lasten omista performansseista ja diskosta. Jokaiselle illalle on etukäteen annettu teema, jonka mukaisesti lapset suunnittelevat omat esityksensä. Teemoina on ollut esimerkiksi lasten muotinäytös, satujen visualisointi sekä leikki-mielinen kykyjenetsintäkilpailu. Lapset eläytyvät ja heittäytyvät rohkeasti ja luovasti esityksiin, jotka viihdyttävät katsojia. Lapset myös juontavat illan virokksi ja venäjäksi. Ohjelma välitetään reaaliajassa sosiaaliseen mediaan, Instagramiin ja Facebookiin.

Diskossa kehollinen ilmaisu saa tanssin kautta tilaa, ja kaikkia rohkaitaan osallistumaan siihen oman tason mukaisesti. Lapset opettavat toisilleen uusia rytmejä luovasti heittäytyen. Tanssin kautta tapahtuva luova ilmaisu luo iloa ja innostusta leiriläisille ja ohjaajille.

Leiri sosiaalipedagogisena oppimiskokemuksena opiskelijoille

Yhteisöllinen oppiminen on leirin kantava teema sekä opiskelijoille että leiriläisille. Opiskelijoiden oppimisen teoreettisena viitekehyksenä on sosiokulttuurinen oppimiskäsitys, joka korostaa toiminnan ja vuorovaikutuksen merkitystä oppimisprosessissa (Vygotsky 1978). Opiskelijat oppivat toimiessaan leirillä ohjaajina autenttisessa ympäristössä. Tähän oppimisprosessiin liittyy vahvasti opiskelijoiden, virolaisten ohjaajien ja leirillä olevien lasten välinen dialoginen vuorovaikutus.

Dialogisen vuorovaikutusorientaation mukainen työskentely ohjaajina on yksi opiskelijoiden oppimisen tavoite. Dialogisen vuorovaikutuksen avulla ohjattava ja ohjaaja pyrkivät yhteisen ymmärryksen rakentamiseen vastavuoroisen ja tasapainoisen ohjauksen avulla. Dialogien ohjaus etenee yhteisenä prosessina, jonka aikana keskiössä on kuuntelu, toisen huomiointi ja kunnioittaminen. Ohjaustilanteen aikana tunnelma on hyväksyvä, salliva ja tutkiva, jolloin molemmat voivat tuoda tilanteeseen oman asiantuntijuutensa. (Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 8, 60.) Dialogisen suhteen aikana tärkeitä ovat yhteiset hämmästelyn ja ihmettelyn hetket. Näin tietoa voidaan rakentaa yhdessä ohjattavan kanssa. Näissä tilanteissa on mahdollisuus kohdata toinen avoimesti erilaisine näkemyksineen, mikä avaa tien yhteistoiminnalle. (Mönkkönen 2007, 95, 100.)

Opiskelijoiden oppimistavoitteena on myös vahvistaa valmiuksiaan kohdata erilaisissa elämäntilanteissa olevia lapsia ja ymmärtää heidän tarpeitaan. Lasten havainnointi ja tarpeiden tunnistaminen nousevat leirillä keskiöön. Yksi oleellinen tavoite on lasten osallisuuden vahvistaminen. Lapsille on tärkeää tulla kuulluiksi, sillä sen myötä he löytävät voimavaroja, joita eivät ole tienneet itsellään olevan. Kuulluksi tulemisessa myötäelävät ilmeet ja eleet ovat merkityksellisiä, koska niiden kautta välittyy ohjattavalle kuuntelijan läsnäolo tilanteessa. Myötätuntoisen asenteen lisäksi ohjaajan tulee olla kiinnostunut ohjattavasta ja asennoitua ohjaustilanteeseen kunnioittavasti ja arvostavasti. (Koivisto, Alakulppi & Suua 2017.)

Keskeisenä oppimistavoitteena on myös oppia työskentelemään monikulttuurisessa ja moniammatillisessa työryhmässä. Lisäksi tavoitteena on syventää omaa identiteettiä vieraassa ympäristössä ja kulttuurissa. Opiskelija pääsee leirillä autenttiseen oppimisympäristöön oppimaan kansainvälistä yhteistyötä ja ohjaamisen taitoja. Toimimalla ja ohjaamalla lapsiryhmiä leirillä syntyy oppimisprosessi. Opiskelijoiden uudet oppimiskokemukset toimimisesta monikulttuurisessa ympäristössä sekä sen myönteisistä vaikutuksista vahvistavat opiskelijoiden ammatti-identiteettiä ja substanssiosaamista.

Opiskelijat ovat oman oppimisensa omistajia, aktiivisia omassa oppimisprosessissaan. Oppimisen arvioinnissa keskeistä on reflektiivinen itsearviointi ja vertaisarvioinnin saaminen toisilta opiskelijoilta ja virolaisilta ohjaajilta. Oppimisen keskiössä on myös palautteen pyytäminen lapsilta. Opiskelijat toimivat oman oppimisprosessinsa asiantuntijoina ja toimivat toistensa vertaisarvioijina. Opettajien rooli leirillä on toimia mentoreina ja mahdollistaa opiskelijoiden syvällisempi ja oivaltava oppiminen. Opiskelijapalautteiden perusteella opiskelijoiden taidot työskennellä itseohjautuvasti projektissa lisääntyvät. He oppivat myös toimimaan leiriorganisaatiossa, ottamaan vastuuta ja raportoimaan toiminnasta digitaalisia kanavia hyödyntäen.

Lopuksi

Opiskelijapalautteiden perusteella leirillä oleminen on ollut merkittävä oppimiskokemus tulevaa työelämää ja ammatti-identiteetin kehittymistä ajatellen. Leiriympäristössä toimiminen ja omien rajojen ylittäminen on ollut opiskelijoiden mielestä voimaannuttavaa. Opiskelijat ovat kertoneet, että parasta leirillä oli huomata, että itse pystyi heittäytymään hetkeen ja

luomaan kontaktia lapsiin. Opiskelijat ovat päässeet mukaan toimintaan ja saaneet kokemuksia, joita voivat myöhemmin hyödyntää eri ryhmien ohjaustilanteissa. Leirillä opiskelijat heittäytyvät rohkeasti eri tilanteisiin antaen lapsille esimerkin. Tämä kannustaa myös lapsia tunnelmoimaan ja lähtemään rohkeasti mukaan. Opiskelijoiden mielestä lapset olivat selvästi ylpeitä onnistumisistaan.

Opiskelijoiden mielestä lasten iltaesitykset ovat olleet erinomaisen hyviä ja koskettavia. Opiskelijat ovat tuoneet myös esille, että lasten osallistuminen ja osallisuus on huomioitu leirillä erinomaisesti.

Erilaisuuden kohtaaminen ja kansainvälisessä toimintaympäristössä työskentely antavat näkökulmia ja moniulotteisuutta sosiaali- ja terveystyöalalla opiskelevalle. Ilon tuottaminen lapsille ja heidän spontaanit riemunkiljahduksensa ovat leirin parasta antia sekä opiskelevalle että opettajille.

LÄHTEET

- Karppinen, S. J. A. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä III: Suomalainen seikkailupedagogiikka. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Koivisto, K., Alakulppi, J. & Suua, P. 2017. Dialogisuus oppimisessa ja hoidon perusosaamisena. Teoksessa K. Koivisto, A. Henner & L. Kiviniemi (toim.) Hoitotyön koulutus ja tutkimus- ja kehittämistoiminta – ajankohtaisia ja tulevaisuutta ennakoivia haasteita. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 43. Oulu: Oulun ammattikorkeakoulu. Saatavissa <http://www.oamk.fi/epooki/index.php?cID=1046> (haettu 23.8.2021).
- Leppiman, A. 2010. Arjen elämyksiä – Leiri- ja elämyspohjainen Arkipäivät-perhepalvelu sosiaalisen kokemuksen tuottajana. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.
- Nivala, E. & Rynnänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 14, 9-41. Saatavissa <https://docplayer.fi/30318000-Kohti-sosiaalipedagogista-osallisuuden-ideaalia.html> (haettu 23.8.2021).
- Nivala, E. & Rynnänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Vygotsky, L. 1978. Mind in society. The Development of higher psychological processes. Cambridge, MA: Harvard University.
- Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveystyöalalla kehittyminen. Helsinki: Edita.

